

آشنایی با اهمیت بیماری «هاری»

قلاده کافی نیست

اهداف آموزشی

امیداست خوانندگان
محترم پس از مطالعه:

- اهمیت بیماری هاری و مهمترین راههای پیشگیری از بیماری را توضیح دهند.
- ضرورت نحوه واکسیناسیون و قلاده گذاری سگ‌های صاحبدار را شرح دهند.
- نکات لازم در مورد نحوه مراقبت و نگهداری سگ‌های صاحبدار را بیان کنند.

داریوش مسعودی

مدیر مرکز آموزش بهورزی دانشگاه
علوم پزشکی چهارمحال و بختیاری

ابراهیم آقایی

مربی مرکز آموزش بهورزی دانشگاه
علوم پزشکی چهارمحال و بختیاری

نجمه افشار منش

کارشناس آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی جیرفت

طاهره بیگ زاده

کارشناس مسئول آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی جیرفت

راه موفقیت، همیشه در حال ساخت است؛ موفقیت پیش رفتن است، نه به نقطه پایان رسیدن. آنتونی رابینز

بیماری‌های زونوتیک (Zoonotic) به آن دسته از بیماری‌هایی گفته می‌شود که به طور طبیعی میان حیوانات مهره‌دار و انسان‌ها قابل انتقال هستند. بیشترین خطر انتقال این بیماری‌ها به انسان در زمان تماس مستقیم یا غیرمستقیم انسان با حیوانات، محصولات آنها یا محیط زندگی آنها است. بیشتر از ۷۰ درصد عوامل عفونی تازه شناخته شده که در دهه‌های گذشته انسان‌ها را تحت تأثیر قرار داده است، دارای منشأ حیوانی بوده‌اند. ۷۰ درصد از بیماری‌های قابل انتقال بین انسان و حیوان از حیات وحش نشأت گرفته است. بعضی از بیماری‌های قابل انتقال بین انسان و حیوان از طریق غذا (تب مالت، سل)، برخی به وسیله گاز گرفتن توسط پستانداران (هاری) یا گزش حشرات (تب دره ریفت) و گروهی از طریق آلودگی محیط زیست (هیداتیدوزیس) قابل انتقال هستند. هر بیماری که به طور طبیعی از حیوان مهره‌دار به انسان یا برعکس منتقل شود در گروه «زونوز»ها قرار می‌گیرد.

هاری یک بیماری عفونی حاد و کشنده ویروسی است که به دوشکل تحریکی (هاری خشمگین) یا فلجی (هاری ساکت) ظاهر می‌شود. این بیماری از نظر گزارش‌دهی در گروه A قرار دارد و با میزان کشندگی حدود ۱۰۰ درصد بخشی از اولویت‌های سیستم پایش و کنترل بهداشتی کشور محسوب می‌شود.

حدود ۹۰ درصد از موارد حیوان‌گزیدگی توسط سگ اتفاق می‌افتد که از این موارد حدود ۸۰ درصد به سگ‌های خانگی و گله اختصاص دارد و حدود ۱۰ درصد گزش‌های مربوط به سگ‌های بدصاحب یا بلاصاحب تشکیل می‌دهند، لذا توجه ویژه به واکسیناسیون و قلاده‌گذاری سگ‌های صاحب‌دار می‌تواند در کاهش موارد حیوان‌گزیدگی و بروز بیماری‌های سهم‌چشمگیری داشته باشد، چرا که سگ‌های واکسینه شده، هار نشده یا کمتر هار می‌شوند و گزش کمتری را خواهند داشت.

بیماری‌های از دیرباز برای بشر مشکل‌آفرین بوده است، به طوری که خوارزمی در مورد سگ‌ها می‌گوید: «کلب، سگ‌ها را دیوانه‌را گویند که گاز می‌گیرد و از خوردن امتناع می‌کند و از آب می‌گریزد». لویی پاستور در سال ۱۸۸۱ میلادی اولین آزمایش خود را با بزاق کودکی که از بیماری هاری مرده بود شروع کرد و در ششم ژوئیه ۱۸۸۵ میلادی پسر بچه ۹ ساله‌ای را در کشور فرانسه با انجام واکسیناسیون علیه هاری نجات داد. در ایران مرکز درمان ضد هاری مؤسسه «پاستور» در شهر تهران از سال ۱۳۰۲ شمسی جهت درمان مجروحان حیوان‌گزیده افتتاح شد.

سگ در منزل

سگ یکی از حیواناتی است که همواره در زندگی انسان‌ها حضور داشته است. هر کس تصمیم به نگهداری سگ در منزل دارد، باید بداند که مسؤولیت‌هایی متوجه او می‌شود که باید بخوبی آنها را بشناسد، بپذیرد و سپس اقدام به خرید و نگهداری سگ کند.

گرچه ورود یک سگ به خانه، برای برخی، اتفاقی هیجان‌انگیز است، اما آماده کردن خانه برای آوردن سگ، کار بسیار حساس و دشواری است.

پژوهشگران اعلام کردند، افرادی که از سگ‌های خانگی نگهداری می‌کنند به دلیل این که اغلب پس از تماس با حیوان دست‌های خود را نمی‌شویند یا ممکن است این حیوان به رختخواب صاحب خود نیز راه پیدا

من در رقابت با هم‌چکس جز خودم نیستم. هدف من مغلوب نمود آخرین کاری است که انجام داده‌ام. بیل کیتس

بیماری هاری مخصوص گوشتخواران اهلی و وحشی بوده، انسان و سایر حیوان‌های خونگرم پستاندار، به طور تصادفی و اغلب از طریق گزش حیوان آلوده به آن مبتلا می‌شوند.

اهمیت بیماری هاری به دلایل زیر است:

* میزان کشندگی بالا (۱۰۰ درصد)
* افزایش روند موارد حیوان‌گزیدگی در انسان
* هزینه‌های اقتصادی ناشی از تلفات دام و موارد مربوط به تهیه واکسن و سرم هاری
نشانه‌های بیماری در انسان پس از طی شدن دوره نهفتگی به شکل علائم اولیه غیر اختصاصی تب، لرز، خستگی، سردرد، ضعف و درد عضلانی، بی‌اشتهایی، ترس، تحریک‌پذیری و عصبی بودن ظاهر می‌شود و در نهایت تشنج، فلج و مرگ بیمار به علت نارسایی و اختلال تنفسی و قلبی اتفاق می‌افتد. در خصوص بروز علائم هاری در حیوان باید به این نکته مهم توجه داشت که در برخی موارد، ۳ تا ۱۰ روز قبل از بروز علائم بالینی در سگ و گربه، ویروس موجود در بزاق حیوان می‌تواند بیماری را منتقل کند و علائم بالینی حداکثر تا ۱۰ روز بعد در حیوان ظاهر شده و او را خواهد کشت. به همین دلیل، حیوان مشکوک را باید تا ۱۰ روز در قرنطینه نگه داشت. در حیوان به طور کلی نشانه‌ها بیماری به دو شکل خشمگین و ساکت ظاهر می‌شود. بر اساس آمار و قوانین اپیدمیولوژی ارایه شده در کتب مرجع دامپزشکی در صورتی که ۷۵ درصد جمعیت سگ‌های صاحب‌دار، علیه بیماری هاری ایمن شوند، احتمال بروز و انتقال بیماری در جمعیت این دسته از حیوانات به صفر نزدیک خواهد شد. به غیر از واکسیناسیون و قلاده‌گذاری، شناخت رفتار سگ‌ها نیز می‌تواند در کاهش موارد حیوان‌گزیدگی نقش بسزایی داشته باشد. سگ‌ها قدرت پیروی و گردن‌نهادن به قانون را آن‌چنان که انسان‌ها می‌آموزند ندارند. بنابراین ممکن است سگی بارها در پیاده‌رو بدون اینکه وارد خیابان بشود، به آرامی قدم بزند، ولی یک بار تحت تأثیر یک محرک قوی مانند دیدن گربه‌ای در آن طرف خیابان ناگهان به وسط خیابان بدود. در اغلب موارد سابقه رفتارهای مخرب سگ‌ها به دوران تولدگی آنها

انسان و سایر حیوان‌های خونگرم پستاندار، به طور تصادفی و اغلب از طریق گزش حیوان آلوده به آن مبتلا می‌شوند

کند، در بیشتر موارد میکروب‌های سگ به افراد منزل منتقل شده و احتمال انتشار میکروب بین اعضای خانواده نیز بیشتر می‌شود. همچنین تحقیقات نشان می‌دهد که تقریباً تمام کسانی که سگ دارند با سگ‌شان غذا می‌خورند و بیش از نیمی از آنها به این حیوان اجازه می‌دهند که روی تخت‌خواب‌شان کنار آنها بخوابد. آزمایش‌ها نشان می‌دهد بسیاری از میکروب‌های مدفوع سگ، در اثر انگشت صاحبان آنها، وجود دارد. افرادی که در خانه سگ دارند دارای زنجیره‌های باکتریایی «E Coli» هستند که هم در حیوان و هم در صاحب آن مشاهده می‌شود.

سبب شناسی و نشانه بیماری

عامل این بیماری، ویروسی عصب دوست متعلق به خانواده «را بدو ویروس»ها و جنس «لیساویروس»ها است. این ویروس تحت تاثیر خشکی و حرارت ۵۶ درجه سانتیگراد طی یک ساعت، اشعه ماورای بنفش و الکل ۴۰ تا ۷۰ درجه و همچنین آب و صابون غیرفعال می‌شود. اصلی‌ترین راه سرایت بیماری به انسان از طریق گاز گرفتن حیوان هار است. بیماری هاری غیرقابل درمان است، بدین معنی که پس از بروز نشانه‌های بیماری در انسان یا حیوان، مرگ حتمی است.

شود. بنابراین باید اقدام‌هایی برای پیشگیری از حمله سگ‌ها به افراد دیگر توسط صاحبان آنها انجام شود، از جمله: ایجاد شرایط مناسب به منظور تحریک ناپذیری سگ مانند نبردن سگ به محیط‌های ناآشنا، شلوغ و پرسر و صدا، نداشتن رفتار نامناسب با سگ مانند تنبیه بدنی یا آزار حیوان، خیره نشدن به حیوان، بازی نکردن و دست نزدن به توله سگ‌ها، شوخی نکردن با افراد غریبه در حضور سگ و عقیم کردن و به کار بردن هورمون‌های خاص به منظور کاهش حالت تهاجمی و خشونت آمیز در حیوان.

باز می‌گردد. صاحب حیوان ممکن است به اشتباه از مشاهده رفتار تهاجمی حیوان در حین بازی آسوده خاطر باشد، ولی باید در نظر داشت که بیشتر رفتارهای تهاجمی که حیوان در حین بازی در برابر سگ‌های دیگر یا انسان‌ها از خود نشان می‌دهد می‌تواند اخطار و نشانه‌هایی از تهاجم‌های جدی حیوان در آینده باشد. همچنین برای بسیاری از سگ‌ها خانه، باغ و حتی ماشین به عنوان منطقه خانگی تلقی می‌شود. این شرایط اختصاصی سگ‌ها می‌تواند در بسیاری از موارد موجب حمله ناگهانی سگ‌های صاحبدار به افراد دیگر

نتیجه‌گیری

اساس مبارزه با بیماری هاری بر سه اصل استوار است:

۱. کنترل هاری در حیات وحش
  ۲. کنترل جمعیت حیوانات گوشتخوار بدون مالک
  ۳. کنترل و پیشگیری از بیماری در جمعیت گوشتخواران اهلی بویژه سگ‌های صاحبدار
- با در نظر گرفتن وضع موجود و بروز بیشتر موارد حیوان گزیدگی توسط سگ‌های صاحبدار در قریب به اتفاق استان‌های کشور توجه جدی به امر آموزش صاحبان سگ نسبت به واکسیناسیون، قلاذه‌گذاری و نحوه نگهداری سگ‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

توصیه‌ها

۱. آموزش صاحبان سگ در خصوص اهمیت و راه‌های انتقال و پیشگیری از بیماری هاری و واکسیناسیون بموقع افراد حیوان گزیده
۲. برقراری سیستم مراقبت و شناسایی مناطق مختلف از نظر بروز هاری شهری و وحشی در کشور
۳. شناسایی دام‌های بیمار یا مشکوک به بیماری هاری و امحاء این دسته از دام‌ها همراه با پرداخت غرامت به مالکان
۴. واکسیناسیون توله سگ‌های بالای ۳ ماه با واکسن (Biocan R) به شکل سالانه تا پایان عمر سگ توسط سازمان دامپزشکی
۵. الزام بر تکمیل فرم مسؤولیت‌پذیری نگهداری از سگ‌های گله و نگهداری با نظارت سازمان دامپزشکی توسط صاحبان سگ

منابع

- * انصاری شیرازی، علی بن حسین: اختیارات بدعی (تالیف ۷۷۰ ق)، تصحیح محمدتقی میر، بخش رازی تهران ۱۳۷۱
- * سیمانی، سوسن، «ارزشیابی سرولوژیک روش‌های سرونوترالیزاسیون در افراد ایمن شده علیه هاری»، پایان نامه، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۷۳
- * عزیزی، فریدن؛ فیاض، احمد، «اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع در ایران». انتشارات خسروی ویراست سوم ۱۳۸۹
- * راهنمای کشوری مبارزه با هاری، تهران مرکز نشر صدا (زیر نظر کمیته فنی کشوری هاری)، ۱۳۸۳
- * فیاض، احمد، «بازآموزی هاری»، ماهنامه نظام دامپزشکی، ماهنامه ششم، شهریور، ۱۳۹۰
- * مرجانی، مهدی. خاتم بخش، دانیال؛ «راهنمای بهداشت، نگهداری و تربیت سگ» سایت کتابخانه مجازی تک کتاب
- * سیمانی سوسن، «بیماری هاری»، تهران، انیستیتو پاستور ایران، ۱۳۸۳
- * برنامه و دستورالعمل‌های اجرایی دفتر بهداشت و مدیریت بیماری‌های دامی در ۱۳۹۶
- * ایسنا خبرگزاری دانشجویان ایران سه شنبه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۹۶